

U. M. SUSIMETSÄ

Hämeen
✦ linnan ✦
Kerttuli

Karisto
Helsinki

Copyright © Ulla Susimetsä, Marko Susimetsä ja Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50443-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

KESKEISET HENKILÖT

Hämeen linnan väki

KERTTULI MARTINTYTÄR, fatabuuriپیكا

MARTIN PAULL, Hämeen linnan vouti

DOROTEA, linnanvoudin vaimo

ERICUS MICHAELIS, linnansaarnaaja

LARS PERSSON, linnan kirjuri

KYLLI, fatabuuriپیكا

KARIN, fatabuuriemäntä

MATIAS AATAMINPOIKA, sepänrenki

Hämeen linnan vieraat

KARL ULVHUFVUD, vapaaherra

HAKEN KNUTSSON, Karl Ulvhufvudin palvelija

TRUGHED, Karl Ulvhufvudin renki

ARVID GRANHJELM, ratsutilallinen Turusta

AGNETA LARSDOTTER, Arvid Granhjelmin vaimo

MARIA, Agneta Larsdotterin palvelija

KUSTAA II AADOLF, kuningas

EVERT HORN, everstiluutnantti

JAMES ROBERTSON, Kustaa II Aadolfin hovilääkäri ja arkkiatri

Seudun muuta väkeä

SOFIA HANSDOTTER LEPAS, Lepaan kartanon rouva

TOMAS BEURRAEUS, Sofia Hansdotterin puoliso

THOMAS MARCI, kirkkoherra Somerolla

ERICUS SIGFRIDI, kappalainen Somerolla

MICHAEL BARTHOLDI GUNNAERUS, kirkkoherra Vanajan seurakunnassa

I

Häme, 1612

”Käyn katsomassa vasikkaa”, Kerttuli sanoi äidille, kun he kantoivat kaivolta vettä kohti tupaa. Päivä porotti kuumana selkään, ja pihan kuivat korret kutittivat paljasta jalkaa. Talon nurkalla kasvavan pihlajan yllä leivo kohosi korkealle huikaisevan siniselle taivaalle riemukkaasti livertäen.

”Taasko vasikkaa katsomaan?” Äiti kurtisti kulmiaan, mutta äänessä käväisi hymynkare. ”Hyvin se jo osaa imeä, eikä Lempi sitä enää vierasta.”

Vanha lehmä oli joutunut pinnistämään voimansa poikiessaan. Yön yli kestäneet ponnistelut olivat uuvuttaneet Lempin, ja Kerttuli oli joutunut kiskomaan vasikan sorkista ulos. Säälittävän hennot, limaiset jäsenet olivat lipsahtaneet hänen otteestaan kerta toisensa jälkeen, ja kun verinen säkki viimein luiskahti heinille, ei emä ollut enää jaksanut kunnolla nuolla vasikkaa. Kerttuli oli kuivannut pientä, heikkoa tyttövasikkaa kuivalla heinällä ja työntänyt sormensa sieraimiin puhdistakseen ne limasta, jotta pikkuinen sai vedettyä henkeä. Sitä oli myös täytynyt ohjata imemään samalla kun rauhoitteli emää. Imeminen oli elintärkeää, sillä ilman ensimmäistä heiveröintä raukka ei selviytyisi.

Kerttuli oli onnistunut. Lauhkea Lempi luotti häneen ja päästi vasikan imemään. Pienelle talolle se oli suuri onni. Yksi lypsävä lisää tiesi lisää työtä, mutta niin se tiesi myös maitoa, piimää, juustoa ja verovoita.

Laakea porraskivi oli lämmin jalan alla, sitten Kerttuli ja äiti jo astuivat päivänpaisteesta tuvan viileään, savuntuoksuiseen hämääseen.

”Tulen ihan pian takaisin”, Kerttuli lupasi. Ei hänen olisi tarvinnut vasikkaa vaihtaa, se oli terve ja vahvakin jo, mutta pelkkä ajatus sen lempeistä, ruskeista silmistä ja hullunkurisen suurista korvista täytti hänet hellyydellä.

”Tiedät, mitä isä ajattelee”, äiti huokasi. ”Sinä et enää ole pieni piikanen.”

Kerttuli ei vastannut, lorotti vain vettä sangosta tiinuun.

”Jokainen kynnelle kykenevä tarvitaan täällä”, isä oli murahtanut Kerttulien viedessä eväsnyytin ja kylmää piimää heinäkorjuussa ahertaville miehille. ”Ota harava ja käy töihin käsiksi.” Kylmien kuiden aikana elikot aina riutuivat. Jollei heinä riittänyt talven yli, nääntyivät ne nälkään. Se tiesi yön kiristämistä koko talonväelle.

”Lupasin äidille auttaa iltasen laitossa ja hoitaa elikot. Äidin selkää taitaa vihoitella taas.”

Isä oli kohottanut viikatteen, huiskaissut heinät kumoon äkäisellä liikkeellä. Ei ollut kieltänyt palaamasta niityltä kotiin mutta ei ollut sanonut enää mitään muutakaan.

Kerttuli puri huultaan. Oli jo kolme talvea siitä, kun hän oli venähttänyt äitiä pidemmäksi, eikä hänen olisi pitänyt pajailla vasikkaa ja lepperellä sille, kun talossa oli tärkeämpääkin työtä. Hän kuitenkin uskoi vakaasti, että elikot maksoivat jokaisen ruoanmurenan ja lempeän käden kosketuksen heruttamalla runsaammin maitoa tai muni-malla useampia munia.

”Käy nyt sitten”, äiti hymähti, laski sangon lattialle ja suoristi irvistäen selkäänsä.

Kerttuli asetti kätensä äidin alaselkään ja painoi varovasti nikamia, jotka erottuivat luisina kyhmyinä karkean kankaan läpi. ”Jo helpottaa”, äiti huokasi. ”Hyvät kädet sinulla on, lempeät ja rauhalliset. Ei ihme, että eläimet luottavat sinuun.”

Äiti kääntyi kauhomaan ryynejä iltapuuroa varten ja sipaisi ohimennen Kerttulien hiuksia. Kerttuli painoi päätään äidin lämpimään käteen kuin hyväilynkipeä kissa.

Äidiltä hän oli hyvät kätensä perinyt.

”Joko olet ajatellut vasikalle nimeä?” äiti kysyi.

Kerttuli oli nostanut kauhalla vettä korvosta mutta pysähtyi pui-
nen kauha huulillaan. ”Minäkö?”

”Sinähän sen maailmaan autoit.” Äiti oli kiittänyt ja jopa isä oli
antanut tunnustusta hyvin tehdystä työstä.

Kerttuli joi muutaman kulauksen kaivokylmää vettä ja mietti.
”Kävisikö Aamu? Sehän syntyi päivän sarastaessa.”

”Hyvä nimi”, äiti nyökkäsi.

”Mutta”, Kerttuli empi, ”ehkä äiti kysyy isältä ensin?”

Itse hän ei uskaltaisi, ei sen jälkeen, mitä niityllä tapahtui. Ja jos
isä kuulisi hänen nimenneen vasikan, hän saattaisi syyttää Kerttulia
haassa kädet helmassa istuskelemisesta, kun muut sillä välin raatoi-
vat otsa hiessä.

”Isäkin on varmasti sitä mieltä, ettei ainakaan kysytä asiaa Pertulta.”
Kerttuli ja Perttu olivat olleet vielä pieniä pilttejä, kun veli oli päättä-
nyt kutsua kanoja Kaakattajaksi ja Kotkottajaksi.

Äiti ja Kerttuli katsoivat toisiaan ja nauroivat.

Kerttuli pyrähti ovelle ja ulos valoisalle pihalle, jota tupa, karja-
suoja ja aitat ympäröivät. Hiekkaisessa nurkassaan kanat kuopsutteli-
vat maata ja rupattelivat rauhallisesti potpottaen. Päivä paahtoi, ja vilja
tuleentui vainioilla talon eteläpuolella. Kerttuli pinkaisi pihanurmen
yli niin että palmikko vain viuhui selässä. Aitan nurkalla punoittivat
ahomansikat, hän poimi kaksi ja nakkasi ne suuhunsa. Makeus purs-
kahti kielelle. Hetken aikaa hän oli taas pieni piikanen, jonka paljaita
pohkeita heinät sivelivät ja joka kirmasi haassa vasikan kanssa.

Mutta vasikasta oli kasvanut Lempi-lehmä, ja kirkkoreissuilla
pojat katselivat Kerttulia tavalla, joka sai isän kurtistelemaan tuuheita
kulmiaan ja mulkoilemaan nuorukaisia. Kerttulin poskia poltti nolos-
tus isän käytöksen vuoksi. Perttukin huomasi ja nauraa hohotti suu-
reen ääneen.

Hän puhautti itsekseen. Isän mielestä hän oli liian vanha hellimään
vasikkaa mutta liian nuori poikien kanssa kulkemaan. *Kelpaisi minulle
muidenkin kuin lehmien seura*, hän oli kiukuissaan sanonut, ja se oli

saanut isän muistuttamaan häntä ankarin äänenpainoin siitä, etteivät he äidin kanssa olleet kasvattaneet kevytmielistä tyttäret. *Yhtä tulta ja tappuraa tuo tyttö*, hän murisi. *Kuka sen kuriin saa, jos ei vanhempiaankaan kuuntele?*

Missä syy sitten olikin, syntyi Kerttulille ja isälle suukopua tuon tuosta. Äiti vuoroin tyynnytteli isää, vuoroin varoitteli Kerttulia äkkipikaisuudesta ja muistutti siitä, että perheen päätä oli kunnioitettava ja kuunneltava.

”Kunpa isä ei aina komentelisi”, Kerttuli nurisi joskus, mutta niin hiljaa, että vain äiti kuuli.

”Älä sellaisia toivo, tyttö hyvä! Sinun parastasi hän vain tarkoittaa. Tahtoo suojella sinua.”

Miltä ihmeeltä? Kerttuli tahtoi kysyä.

”Aamu”, hän kutsui lähestyessään laiduntavia elikoita. Vasikka nosti päätään kuin olisi tuntenut nimensä, ja Kerttuli naurahdi. Hän astui koivupuun varjoon, jonne Lempi ja Aamu olivat viisaasti hakeutuneet suojaan kuumuudelta, ja ojensi kätensä. Pehmeäturpainen, hellyttävän hontelojalkainen vasikka kirmasi lähemmäs. Se lipoi hänen sormiaan karhealla kielellään, ja sen suusta tulvahti lämmintä, maidolta ja heinältä tuoksuvaa hengitystä. Kerttuli painoi poskensa sen ruskeaa kylkeä vasten. Kuinka se olikin niin sileä, pehmeä kuin pajunkissa!

Pian olisi iltalypsyn aika, mutta sitä ennen oli vielä lämmitettävä sauna ja kannettava vettä sekä saunalle että karjapihaan. Kerttuli lupasi mielessään hyvittää vapaahetken äidille. Hän hoitaisi eläimet illalla, jotta äidin ei tarvitsisi. Isäkin näkisi, ettei hän vain istunut joutilaana muiden ahertaessa.

Siihen mennessä puuro olisi hautunut kypsäksi, ja miehetkin jo palaisivat niityltä. Kerttuli oli haistavinaan vastakaadetun heinän vihreän tuoksun.

”Kylläpä sinun karvasi kiiltää”, hän kehui Aamua silitellen. Virkeänä ja uteliaana pieni elikko hyppeli hänen ympärillään. ”Alku oli hieman hankala sinulle, pikku raukka, mutta älä huoli, komea lypsävä sinusta vielä kasvaa.”

Kavioiden töminä sai Kerttulin kääntymään kohti taloa ja hätistämään uneliaina porräävät mettiäiset kauemmas. Iltapäivän aurinko kultasi viljapellot, mutta nurmettuneen tien yllä leijui tomupilvi. Kotipiha ei enää ollut rauhaista. Sieltä kantautui miesten ääniä.

Eivät isä ja veli vielä voineet palata. Keitä siellä oli?

Vilukselassa sijaitsevaa kotia ympäröivät autiotilat. Niin kauas Härkätiestä ei eksynyt matkalaisia, ei varsinkaan sellaisia joukkoja, jollainen nyt kuului mekastavan pihassa.

Äkkiä Kerttuli muisti, mitä isä oli puhunut Someron kirkolta palattuaan. Sodat Tanskaa ja Moskovaa vastaan olivat tuoneet paljon palkkasotureita pohjoiseen. Sotapäällikkö, jolla oli niin erikoinen nimi ettei se jäänyt Kerttulin mieleen – jokin Jaakoppi se oli – keräsi uutta armeijaa Viipurissa, ja Härkätiellä oli nähty vieraita joukkoja matkalla itään. Sotilaiden sanottiin kaluavan maan tyhjäksi sen läpi matkatessaan, eikä väkivallaltakaan välttytty. ”Päästää nyt palkkasoturit tänne mellastamaan”, isä oli äriissyt. ”Kohtelevat rahvasta kuin karjaa, ryöstävät mitä mielivät.”

Kerttuli jätti elikot hakaan. Sydän kurkussa jyskyttäen hän kiirehti kohti tupaa ja sen ympärillä kyyhöttäviä aittoja sekä karjasuojia. Muista rakennuksista erillään seisovan saunan takaa kiertäessään hän näki pihan täynnä vierasta väkeä. Kaikkialla kaikuivat kovat äänet, jotka puhuivat outoa kieltä. Ehkä se oli ruotsia tai saksaa.

Tien tomu peitti ohuena, harmahtavana kerroksena neljän miehen tummia rintapanssareita. Jokaisella oli miekka kupeellaan.

Kerttuli painautui aitan harmaaksi hiutunutta hirsiseinää vasten. Sen viileässä varjossa pelko teki kylmiä, nihkeitä vanoja selkään.

Hänen katsellessaan piilostaan nuorin tulijoista talutti pärskähcelevät, hien laikuttamat ratsut tallin edustalle vesikaukalolle. Sen jälkeen miehet päästivät hevosensa aidatulle pellolle laiduntamaan.

”Hei!” Kerttuli astui esiin. ”Ettekö näe, että ratsut tallaavat laihon?”

Miehet kääntyivät tuijottamaan Kerttulia. Äkkiä hän oli kiusallisen tietoinen palmikosta paenneista, hikisistä hiussuortuvista ja

ohueksi kuluneesta, jo lyhyeksi käyneestä hameesta. Jalat nytkähtivät. Hän tahtoi paeta, piiloutua, mutta äiti oli pirtissä eikä Kerttuli voinut jättää tätä yksin tuntemattomien miesten kanssa. Hän nuolaisi suolaisen hikipisaran pois ylähuuleltaan ja seisoi aloillaan.

Yksi tulijoista nosti huopahattuaan ja pyyhki hiestä kiiltäviä, tomurantuisia kasvojaan hansikkaan varteen. Hänellä oli joukon korein rintapanssari ja sulka hatussaan – ehkä hän oli upseeri tai muuten tärkeä mies.

”Tyttö. Ruoka, jano.” Mies puhui tuskin tunnistettavaa suomea mutta viittoi kädellään suutaan kohti kuin olisi juonut ja syönyt. Ei jäänyt epäselväksi, mitä tulijat tahtoivat.

Kestejä. Virkamiesten kyytien ja kestityksen järjestäminen kuului nimismiehen ja tämän ylläpitämän kestikievarin vastuisiin, mutta kaikki kulkijat eivät siitä piitanneet. Kruunun palveluksessa olevilla matkalaisilla oli iät ajat ollut oikeus vaatia kestitystä tienvarren taloista, ja sitä oikeutta he kernaasti käyttivät.

Äiti seiso i pirtin ovella ja varjosti kädellä silmiään kirkasta päivänpaistetta vastaan. Hän kantoi olutkannun ulos, ehkä siinä toivossa, etteivät miehet tunkisi tupaan. Sulkahattuinen riisti kannun käsiinsä ja kumosi kuohuvaa nestettä kurkkuunsa. Ratsumiehet kiirehtivät paikalle. Juotuaan viimeinen mies paiskasi tyhjän saviastian maahan. Se räsähti säpäleiksi.

Kerttuli ja äiti hätkähtivät ja vilkaisivat toisiinsa. Saviastiat eivät merkinneet mitään tinatuoppeihin tottuneille miehille, mutta pienessä talossa ne olivat ylellisyyttä. Tavallisesti syötiin ja juotiin puukupeista.

”Kerttuli”, äiti sanoi. Ääni oli tyyni, mutta siinä kuului luja varoitusta. ”Vieraat ovat nälkäisiä. Hae aitasta apetta.” Kun Kerttuli ei heti totellut, äiti äsähti: ”Joudutkos siitä!”

Menkööt muualle täyttämään maarunsa! Aitat olivat sydänsuven aikaan vielä miltei tyhjät. Vilja oli korjaamatta, nauris, lanttu ja pavutkin. Harventamalla saatiin jo hiukan uutta satoa, mutta se syötiin samoin tein. Talonpojan kiireisin työaika lähestyi, ja jokainen ruoan

murena tarvittiin omalle väelle, joka raatoi talon töissä. Mutta kestit söisivät itsensä pullolleen ja veisivät vielä loput mukanaan.

Kerttuli henkäisi puhuakseen, mutta äiti loi häneen ankaran katseen ja pudisti päätään. Hän nieli kipakat sanansa, sillä vaikka veli moitti häntä äkkipikaiseksi, oli hänet kasvatettu kunnioittamaan vanhempiaan.

Kerttuli pyörähti kannoillaan ja kiirehti pihan poikki viileään, hämäänsä ruoka-aittaan. Mullantuoksuisessa laarissa pyöri nahistunut lanttu ja joitakin uuden sadon nauriita. Orsilla roikkui viimeinen pieni pätkä palvimakkaraa. Runsas, lihaisa tuoksu nosti veden suuhun. Huokaisten hän poimi makkaran mukaansa. Syysteurastukseen oli vielä monta kuunkiertoa, ja sitä ennen ei makkaraa laitettaisi.

Äiti tuli tuvan ovelle vastaan ja otti ruokatavarat Kerttulin käsistä. Matkalaiset olivat ahtautuneet sisään suojaan päivänpaahteelta ja istuivat nyt seinänvieruspenkeillä hämärässä pirtissä. Äiti oli ottanut leipää vartaasta, ja miehet vaativat särpimeksi lisää olutta. ”Voita!” sulkahattu komensi leivänkannikkaa heilutellen.

”Voitako?” äiti puisteli päätään. ”Ei meillä voita ole. Näin pienessä talossa kaikki voi menee veroksi.”

Vanhin kolmesta ratsumiehestä ärähti jotain ja työnsi itseään ylös penkiltä niin että kolisi. Miehen raivoisan katseen edessä naiset perääntyivät ovea kohti.

”Juustoa löytyy”, Kerttuli huudahti kiireesti. ”Tuoreesta maidosta tehtyä.”

Hän riensi hakemaan juuston, ja vaikka ratsumies istuutui jälleen, Kerttuli tunsu miesten odottavat katseet niskassaan. Hänen nostettuaan juuston tarjolle ratsumies veti veitsen vyöltään ja leikkasi sekä itselleen että tovereilleen niin paksut kimpaleet leivän särpimeksi, ettei jäljelle jäänyt kuin onnettoman pieni pala. Kerttuli nieleskeli katsellessaan ahnasta ateriointia. Ryystäminen ja maiskutukset täyttivät tuvan.

”Mistä nyt miehille huomenissa evästä?” Kerttuli kuiskasi.

”Murehditaan sitä sitten”, äiti vastasi katsellen kulkijoita, joiden suupielet kiilsivät ihrasta ja joiden partoihin olutvaahto takertui.

Syötyään kyllikseen vanhin ratsumies silmäili tupaa ja sanoi sitten jotain joukon johtajalle.

Mitä ne vielä tahtovat? Äidin kasvot kiristyivät, mutta mitään hän ei sanonut. He olivat toivoneet, että kestitys riittäisi miehille, mutta he näyttivät kaipaavan vielä jotain.

Kerttulिन helpotukseksi joukon johtaja pudisti päätään ja nousi pöydästä. Miehet sulloivat loput ruokatavarat pusseihinsa matkaevääksi ja täyttivät leilinsä oluella. Tynnyriin ei jäänyt tippaakaan.

”Entä maksu?” Kerttuli kiirehti lähtijöiden perässä pihalle ja ojensi avointa kämmentä siltä varalta, ettei hänen sanojaan ymmärretty.

Yksi ratsumiehistä pyörähti ympäri ja katsoi häntä kulmat kurtussa.

Kerttuli osoitti toisella kädellä suutaan, oli työntävinään sinne ruokaa ja osoitti sitten kämmentään. ”Maksu ruoasta ja oluesta. Ratsujen rehusta myös.”

Mies naurahti, sanoi jotain toisille ja osoitti Kerttulia. Kerttuli ei ymmärtänyt sanoja, mutta äänensävy ja muiden pilkallinen nauru kertoivat kaiken tarvittavan.

Kerttuli polki paljasta jalkaa kuivaa nurmea vasten ja työnsi kämmentään miehen nenän eteen. ”Ette te voi vain tulla ja ottaa mitä mielitte!”

Mies ei vastannut, käänsi vain hänelle selkensä ja liittyi tovereitensa seuraan. Viimein he haalivat ratsunsa pois pellolta, mutta elikot olivat jo tehneet tuhoa laihossa ja suurine saappaineen miehet polkivat lisää korsia kumoon. Sanallakaan he eivät pahoitelleet aiheuttamaansa vahinkoa. Korvauksia oli turha toivoa.

”Onneksi miesväki ei ole näkemässä”, äiti huokasi.

Haasta tallin takaa kuului hirnahdus. Kerttuli tunsu Reiman äänen ja jähmettyi aloilleen. Eivät kai ne sentään...?

Edellisenä talvena kestit olivat riistäneet naapurin hevosen rekeään vetämään ja ajaneet elikon kuoliaaksi. Se oli kova paikka talolle, joka tarvitsi hevosta peltotöihin ja kuljettamaan veroja linnaan, talvella tukkimetsään ja reen eteen.

Nuorin ratsumies tuli näkyviin säyseä vanha ruuna riimun päässä. Hevonen mulkoili vieraita ja viskasi vaaleaa harjaansa mutta totteli kiltisti.

Raivo sai Kerttulin vapisemaan kauttaaltaan. Kädet kiristyivät nyrkkeihin. Nälkää hän vielä kestäisi, kestimaksusta ei kannattanut haastaa riitaa, mutta Reimaa hän ei ikinä antaisi mokomien varkaiden ja pirujen käsiin.

”Ette vie Reimaa!” Kerttuli ryntäsi pihan poikki ja asettui seisomaan miehen eteen kädet nyrkissä lanteilla. Hän jätti äidin hätäisen huudon omaan arvoonsa. Jonkunhan täytyi suojella talon omaisuutta.

Nuorukainen vain ärähti ja astui hänen ohitseensa.

Kerttulin oli estettävä hevosvarkaus, mutta minkä hän yksin voisi neljälle miehelle? ”Auttakaa!” hän huusi niin kovaa kuin jaksoi. Ehkä ääni kantaisi niitylle miesten korviin. Samalla hän tarttui riimuun riistääkseen hevosen mieheltä. ”Apua, ne vievät Reiman!”

Nuori mies käännähti. Suuri, nahkaiseen hansikkaaseen verhottu koura kohosi ja iski Kerttulia suulle.

Kipu leimahti Kerttulin kasvoissa, ja veri purskahti suusta. Hän tömähti iskun voimasta nurmelle. Silmissä pimeni.

Kun hän taas näki, äiti oli polvillaan hänen vieressään ja painoi esiin kulmaa veriselle suulle. ”Viekää, viekää! Ottakaa hevonen, kunhan jätätte tytön rauhaan!”

Kerttuli räpytteli kyyneliä silmistään. Päässä jyskytti ja pyöri, mutta hän näki ratsumiesten vihaiset tuijotukset. Sulkahatun kasvoille nousi ilkeä irstytys, kun miehet saartoivat heidät kuin petolauma saaliin. Miesmuuri peitti päivänvalon. Äiti kumartui hänen ylleen kuin olisi kuvitellut siten voivansa suojella häntä.

Askelten töminä tärisytti tannerta. Kerttuli kuuli isän raivosta ärjyvän äänen, veljen hätääntyneen huudon. Miehet näkivät perheen naiset maassa vieraat miehet ympärillään.

Yksi ratsumiehistä parkaisi. Jokin terävä välähti auringossa ja sokaisi Kerttulin. Sitten kaikki oli yhtä mylläkkää, huutoa, kauhua, verta.

II

Hämeen Härkätie, 1613

Väkipahva ori vapaaherra Karl Ulvhufvudin alla kavahti pystyyn ja päästi vertahyytävän hirnahduksen. Yhden karmaisevan hetken ajan Karl pelkäsi suuren eläimen romahtavan selälleen tielle ja liiskaavan hänet alleen. Sydän takoi kurkussa, kun ratsun etukaviot kuopivat ilmaa. Ne ehtivät tuskin tömähtää takaisin maahan, kun Brun jo loikkasi eteenpäin, pukitti ja vikuroi.

Karl puri hammasta ja kamppaili saadakseen hevosen hallintaansa. Hän oli oppinut ratsastamaan pian sen jälkeen kun otti ensi askelensa, ja vietti suuren osan ajastaan satulassa. Harva hevonen heitti hänet selästään. Hän ja Brun olivat kuitenkin kohdanneet ensi kerran vasta muutama päivä sitten, eikä hän vielä osannut lukea kaikkia ratsun mielenliikkeitä sen ruumiinkielestä.

Hevosmies ja upseeri tarkkaili aina ympäristöään ja varautui asioihin, jotka saattaisivat säikäyttää ratsun. Hän ei ollut huomannut mitään poikkeavaa; hevosen vikurointi oli täysi yllätys.

”Rauhallisesti”, Karl tyynnytti Brunia. Se puhauteli ja otti muutama sivuaskelen. Eläin ei vielä täysin luottanut uuteen ratsastajaansa, eikä sitä voinut siitä syyttää.

”Jatketaanpa matkaa.” Mutta ei; tumma harja vain heilui, kun Brun viskoi päätänsä. Vaikka Karl kuinka usutti, ei ratsu suostunut ottamaan askeltakaan eteenpäin.

Mikä pahus Brunin sai vauhkootumaan? Karl tähyili ympärilleen hattunsa lierin alta. Tiellä ei pienen seurueen lisäksi näkynyt mitään tai ketään. Tietä reunustavat korkeat puut heittivät kolean varjon kulkijoiden ylle, mutta sankan metsän siimeksessä lymyili ainoastaan

haperoita lumikasoja. Ilmassa tuntui keväisen metsän kostea tuoksu, eikä korviin kantautunut outoja ääniä, ei edes lintujen piiskutusta.

Muutkin hevoset olivat heittäytyneet hankaliksi jyrkässä ylämäessä. Arvid Granhjelm rauhoitteli jättikokoista, pikimustaa ratsuaan matalalla äänellä. Vasta vikuroinut jykevärakenteinen ori lähti säyseänä matkaan. Ratsutilallinen suuntasi vaunujen eteen valjastettujen hevosten luo, laskeutui satulasta ja hyvitteli elikoita. Niistäkin jokainen oli valioyksilö, lihaksikas, kestävä ja ratsutilan isännän itse kouluma. Isännän läsnäolo sai ne asettumaan sen verran, että palvelijat suostuivat astumaan niiden luo maanitellakseen niitä eteenpäin.

”Mennään äkkiä”, kuski murahti, hapuili piiskaa mutta laski kätensä hevosutilallisen pudistettua päätään. ”Mennään, niin päästään tästä. Mäen yli, ja jo helpottaa.”

Brun puhisi yhä levottomana. Sen nahka vavahteli ja värähteli kuin kimpussa olisi hääriinyt parvi verenhimoisia mutta näkymättömiä paarmoja.

”Kaikki kunnossa?” Granhjelm oli noussut satulaan ja lähestyi Karlia. Mies piteli suitsia löyhässä otteessa ja ohjasi ratsuaan pelkällä istunnallaan. Rauhattoman Brunin rinnalla ratsutilallisen kuuliainen hevonen näytti lauhkealta kuin lammis.

”En tiedä, kannattaako minun sittenkään ostaa koko otusta”, Karl tuhahti. Häntä sapetti se vähäeleinen tapa, jolla Granhjelm oli hetkessä rauhoittanut hevosensa ja saanut vaunujakin kiskovat talttuamaan, kun taas Karl joutui kamppailemaan omansa kanssa. ”Arvaamaton ratsu on vaarallinen.”

”Brunilla on vahva tahto, ja vie aikansa tulla tutuksi uuden ratsastajan kanssa”, mies vastasi tyynesti. ”Vapaaherra voi toki koska tahansa vaihtaa sen johonkin näistä muista hevosista. Brunille löytyy kyllä ostaja Hämeestä.”

Olisi voinut luulla, ettei kaupanteko vapaaherran kanssa suuremmin liikuttanut Granhjelmia, vaikka Brun toisi mukavasti hopeaa ratsutilallisen kukkaroon ja onnistunut sopimus poikisi lisää kaupoja niin Karlin kuin hänen sukunsa ja tuttaviensa kanssa. Mies ei

kuitenkaan tyrkyttänyt, ei ryhtynyt ruikuttamaan tai laulamaan ylistysvirsiä ratsulle, ja juuri siksi Karl piti Granhjelmistä. Eikä miehen tarvinnut tyrkyttää: hän oli haalinut ratsutilalleen siitettäväksi ulkomaisten upseereiden ja kauppiaiden Turkuun tuomia suurikokoisia hevosia. Otukset kelpaisivat varmasti Hämeen linnan talliin ja alueen kartanonomistajille, jotka muutoin joutuisivat tyytymään paikallisten kasvattamiin pienempiin hevosiin.

Ja pakko myöntää: Brun, kuten Karl oli mahonginruskean ratsun nimennyt, oli uljas näky. Sen karva kiilteli kauniisti, ja pitkät jalat olivat suorat ja jäntevät. Sen kouluminen kuuliaiseksi, luotettavaksi ratsuksi antaisi hänelle muuta ajateltavaa, ja sitä hän kipeästi tarvitsi.

”Näkeehän arvon herra”, Agneta Larsdotter pisti päänsä ulos vauunun ikkunasta, ”kuinka jalo tuo eläin on! Se herättää kateutta kaikkialla. Eikä kaikkia hevosia tarvitse kouluttaa sotaratsuiksi.”

Karl murahti. Hän ei voinut sanoa, ettei ehkä raaskisikaan alistaa kaunista eläintä sotahevosien julkalle koulutukselle; eihän miehen sopinut sillä tavalla tunteilla. Ratsutilallisen vaimon sanoissa piili kuitenkin varma viisaus. Hänen uusi asemansa vapaaherrana vaati häntä ajattelemaan elämän muitakin puolia kuin taistelukenttiä.

Vaunut nytkähtivät eteenpäin. Ajuri pyyhki hikeä otsaltaan ja karjahti kannustaakseen vetohevoset kovempaan vauhtiin. Karl oli kuulevinaan miehen äänessä helpotuksen lisäksi pelon. Palvelijat vilkuilivat ympärilleen, pysyttelivät kaukana tiheästä metsästä. He näyttivät miltei yhtä haluttomilta jatkamaan matkaa kuin elikotkin, mutta liikkeelle päästyään kulkivat kuin tuli hännän alla – siinä missä se vain jyrkässä mäessä oli mahdollista. Enää ei juteltu. Kaikkien kasvot olivat kireät.

”Mitä pirua he pelkäävät?” Karl kysyi puoliääneen Arvid Granhjelmiltä.

”Sitäpä hyvinkin”, mies naurahti. ”Tästä paikasta kulkee paljon karmaisevia tarinoita. Väitetään pirun avaavan hevosilta valjaat mäessä. Hevosetkin muka säikkyvät.” Mies taputti ratsunsa kaulaa. ”Ei siinä mitään yliluonnollista ole. Kun kulkijat tarpeeksi pelot-

televat itseään ja toisiaan tarinoilla, hevosetkin aistivat heidän pelkonsa.”

Karl nyökkäsi. Hevoset olivat herkkiä otuksia, jotka helposti vaistosivat ihmisen hermostumisen. Ratsastajan levottomuus tarttui niihin heti. ”Mutta kuka moisia pötypuheita levittää?”

”Pakanat”, Granhjelmin vaimo Agneta sanoi värähtäen. Nainen kurkotti taas vaunun ikkunaa kohti, jotta rinnalla ratsastavat miehet kuulisivat sanat kavioiden kopseen ja pyörien rahinan yli. ”Turun seudulle on kristinusko sentään vakiintunut vuosisadat sitten, mutta täällä idässä väki yhä uhraa ikivanhoille jumalille, haltioille ja luonnon hengille.”

”Uhraa?” Karl oli tehnyt matkaa Härkätieta pitkin kohti Hämettä vaunujen rinnalla, omiin murheisiinsa vaipuneena, mutta ei hänkään voinut olla huomaamatta, kuinka vaiti metsä seisoi kulkijoiden ympärillä. Vain jostain kaukaa kaikui palokärjen rummutus. Karlin niskaa kihelmöi. Teki taas mieli tähyillä puiden siimekseen, saada selville, kuka heitä tuntui tarkkailevan.

Ruotsin valtakunnan itäosan salaperäisiä, sankkoja saloja halkoivat syvät, tummat järvet, kuin maahan muinoin revenneet haavat. Usvaisilla soilla kohoavat männyt näyttivät ikuista kidutusta kärsiviltä olioilta, niin käkkyräisinä ne kasvoivat. Tässä, tuuheiden, naavaisten kuusten varjossa, synkät, ihmisverta vaativat uhrimenotuntuivat täysin uskottavilta.

”Ihmiset jättävät vaikkapa viljaa kivelle”, Arvid Granhjem selitti Karlin toiselta puolelta. ”Täälläpäin tapaa uhrikiviä, joihin on ammoin tehty koloja uhrilahjoja varten. Metsänkävijän taas tulee jättää osa saaliistaan kuusen alle metsänhaltialle pyyntionnen takaamiseksi. Uudesta sadosta annetaan aina talon haltioille osansa, jotta ne eivät vihastu ihmisiin. Vanhoja tapoja ne vain ovat. Harmitonta taikauskoa.”

”Harmittomaltahan se voi vaikuttaa”, Karl tokaisi. Brun heristi korviaan ankaran äänen kuullessaan, ja hän taputteli hevostaan kaulalle. ”Mutta pakanalliset tavat ovat uskon vastaisia ja kertovat maan

sivistymättömyydestä. Jokaisen kuuluu kunnioittaa uskoa sekä oman sielunsa pelastuksen että hänen majesteettinsa valtakunnan kukoistuksen vuoksi.”

Karl korotti ääntään varmistaakseen, että myös vaunuja seuraavat palvelijat kuulivat. Hän tunsu oman palvelijansa Hakenin ja oli juuri omin silmin nähnyt, että Granhjelman väki oli yhtä lailla harhaoppiin taipuvaista. Piru muka!

Mutta Haken oli entinen soini, palvellut miltei kaksikymmentä vuotta taisteluissa ja vartioissa, ja sotilailla oli paha tapa kuunnella jokaista leiritulilla kerrottua taikauskon sävyttämää tarinaa kuin Jumalan sanaa. Mikäli miehen mielikuvitus nyt pääsisi valloilleen, ei menisi aikaakaan, kun erilaisia suojaavia taikakaluja löytyisi Karlin satulalaukuista.

”Täällä itämaalla kuningas on kovin kaukana”, Arvid Granhjelm vastasi matalammalla äänellä. ”Lähempänä ovat väen omat, ikaikai-set suojelijat. Joka asialla on kaitsijansa, haltiansa – järvellä, lammella, lähteellä; niemellä, kivellä ja kalliolla. Puulla, tulella ja tuulella; raudalla, lemmellä ja kuolemalla.”

Jokin viimeisessä kolminaisuudessa sai Karlin ihon kananlihalle.

”Kuitenkin”, hän sanoi, ”on näillä seuduilla kuuluja kirkkoja, joihin paavinuskon aikaan tehtiin pyhiinvaellusmatkoja. Eikö siinä ole kummallinen ristiriita?”

Granhjelm kohautti harteitaan. ”Ei ole rahvas niitä kirkkoja rakennuttanut. Suurin osa paikallisista papeistakin on saanut paperinsa Räävelistä tai Riiasta rahaa vastaan, oikeasta opista ei niin väliksi. Luulen, että täällä on tapana pitää ovi raollaan niin Kristukselle kuin esi-isien palvomille hengillekin. Elämä on epävarmaa, joten kaikki suojelus ja varjelus tarvitaan. Jos kaikkivaltias ei sattuisi kuulemaan rukousta, ehkä apu tulee haltioilta tai vainajilta.”

”Kumartavat kaiken varalta joka suuntaan”, Karl hymähti.

”Itsepäisiä”, kuului vaunuista. ”Takertuvat vanhaan pelkkää jääräpäisyyttään, mokomat moukat. Mutta pian asioihin tulee muutos.” Nainen käänsi sädehtivänsiniset silmänsä Karliin. ”Hänen majesteet-

tinsa on harras kristitty, eikä hän salli moisen menon jatkua valtakunnassaan. Ja piispa Sorolainen tekee hyvää työtä pakanuuden kitkemiseksi.”

Karl nyökkäsi. Granhjelm oli jo Turussa maininnut Turun piispan Ericus Erics Sorolaisen työstä katekismuksen kääntäjänä ja oikeaoppisten saarnojen laatijana. Pakanuuden pois juurruttamiseen tarvittiin kuitenkin huomattavasti ankarampaa työtä. Totisesti, hänen olisi kirjoitettava Kustaa Aadolfille taikauskoisista tavoista. Alamaisten oli elettävä Herran kurissa ja nuhteessa, noudatettava käskyjä ja lakia. Kaikenlainen harhaoppisuus, oli se sitten katolisia perinteitä tai pakanallisia uskomuksia, oli vahingoksi valtakunnalle. Se oli kitkettävä pois, ja hänen velvollisuutensa oli auttaa kuningasta tässä tehtävässä.

”Totta puhuen minua aivan hirvittää kulkea tällaisilla mailla. Jollei minulla olisi teitä miehiä suojanani... sanovat kaikkien täkäläisten olevan noitia!”

”Noitia?” Karl kurtisti kulmiaan. Rovirot roihusivat Euroopassa, kun noituudesta syytettyjä poltettiin tuhatmäärin. Hyvä niin; eihän paholaisen kanssa liittoutuneiden saanut antaa elää ja levittää syntiään kristittyyn maailmaan. Hänellä oli kuitenkin epäilyksensä siitä, missä määrin kyse oli oikeasta noituudesta ja missä määrin tuulesta temmattuista tarinoista.

”Niin. Hallitsevat säätä, loitsivat tuulen ja sateen”, Granhjelmin vaimo sanoi.

”Se vasta olisi tarpeellinen taito”, Granhjelm hymähti. ”Sääet olisivat aina suotuisat, ja viljakin kasvaisi kuin vettä vain. Ei olisi syytä talonpojilla valitella katovuosista tai nälästä. Kuningas saisi verot aina ajallaan, ja ihmisille jäisi mielin määrin syötävää. Se olisi paratiisi, ja väki aina tyytyväistä.”

”Pilkkaatko sinä minua, Arvid Lurvig?”

Karl hätkähti kuullessaan vaimon miehestään käyttämän karvaisen tai takkuiseen viittaavan lisänimen, mutta ei antanut hämmennyksensä näkyä.

”En suinkaan, rakas vaimo”, Granhjelm hymyili lämpimästi.
”Koetin vain lievennyttää pelkojasi.”

”Ei sellaista puhuttaisi, jollei siinä totuuden siemen itäisi.”

”Ja kuka nyt on taikauskoinen?”

Kuului puhahdus, ja kauniit kasvot kääntyivät pois ikkunasta.

Karl rykäisi. Asia ei kuulunut hänelle, mutta pienen seurueen vallannut hiljaisuus oli kiusallinen. ”Ihmiset nyt puhuvat vaikka lämpimikseen.” Ja lämpöä tässä maassa totisesti kaipasi! Karl veti viittaa paremmin kaulansa suojaksi. Tukholmassa kevät oli jo pitkällä valpurinpäivän aikaan, aurinkoiset kadut sulia ja kuivia, mutta Suomessa, rannikolta sisämaahan kuljettaessa, talven henkäys tuntui yhä ilmassa viiltävänä kuin piiskan siima.

”Toivon vain, ettei vapaaherra joudu itse täkäläisten noitavoimia kokemaan”, kuului vaunuista vielä. Arvid Granhjelmin vaimo halusi selvästi päästä sanomaan viimeisen sanan.

Sanat herättivät levottoman lepatuksen Karlin rinnassa, mutta hän hääti sen pois. Moiset puheet olivat jumalanpilkkaa, pakanallista taikauskoa, eikä hän antaisi sellaisten pelästyttää itseään. Herraan hän turvasi, ja vitsallaan ja sauvallaan Herra johdattaisi hänet pimeän laakson läpi. Miksei sitten Ruotsin valtakunnan itäisen osan korpienkin.

Miekat kalahtivat yhteen Someron pappilan pihamaalla, kun vapaaherra Ulvhufvud torjui Arvid Granhjelmin pitkän piston ja käänsi sen vaarattomasti syrjään. Ennen kuin hevostilallinen ehti vetäytyä takaisin varoasentoon, Karl astui eteenpäin ja läpsäisi rapiirinsa lappeella miehen hartiaa.

”Askeleesi on edelleen liian pitkä, etkä pysty vetäytymään ajoissa välttyäksesi ripostilta. Ota lyhyempi askel, jolloin saatat koukistaa polvesi siten, että se on kantapääsi etupuolella.” Karl näytti esimerkkiä, ja märkä maa litisi saappaan alla. ”Silloin voit käyttää jalan voimaa pala-

taksesi varoasentoon heti piston jälkeen. Taempi jalka ei siirry, vaan kääntyy liikkeesi suunnassa.”

”Helppoahan se on, kun on noin pitkät jalat”, Arvid Granhjelm puhahti ja virnisti.

”Harjoitus tekee mestarin”, Karl sanoi, ja Arvid pyöräytti hyvän-
tahtoisesti silmiään. ”Opin itsekin Gigantin pitkän piston vasta joita-
kin vuosia sitten teoksesta *Scola, overo teatro*.” 1606 julkaistu teos oli
arvokas ja hänelle rakas: sen oli lähettänyt hänelle hänen matemati-
ikan professorinsa ja ystävänsä Rudolph Snellius Leidenin yliopistosta,
jossa Karl oli opiskellut ennen vuosisadan vaihdetta. Vasta pari viik-
koa sitten hän oli saanut viestin Leidenista Willebrord Snelliukselta,
joka kertoi isänsä kuolleen maaliskuun alussa. Willebrord oli perinyt
tämän paikan yliopiston matematiikan professorina.

”Olen antanut miekkani lojua liian pitkään käyttämättömänä”,
Arvid myönsi mutta ei näyttänyt erityisemmin häpeävän asiaa. Hän
heilautti vanhanaikaista miekkaansa, jonka kolme yksinkertaista ricas-
son ympärille kaartuvaa väistinrengasta taittuivat vain aavistuksen
kahvan suuntaan, eikä rystysiä suojaava väistinkaari ollut sen koris-
teellisempi. Karlin kantama miekka oli ylellisempi, maineikkaan ita-
lialaisen Antonio Piccininon pajasta. Sen neljä kultapunoksin koris-
teltua väistinrengasta kaartuivat kauniisti. Rystykaareen yhdistyessään
ne muodostivat osittain kahvankin yli kiertyvän korimaisen suojan
kädelle.

”Mitä vanhoista koirista ja uusista tempuista sanotaankaan?”
Arvid kysyi.

”Älä vähättele kykyjäsi, ystäväni. Taitosi ovat verestyneet joutui-
sasti.”

Oliko siitä todellakin vain viikko, kun Karl oli saapunut Turkuun?
Hänen edesmennyt isänsä oli vuosien varrella hankkinut Granhjelmin
tilalta useita hyviä hevosia, ja Karl oli päättänyt poiketa tilalla ker-
toakseen surulliset uutiset isän poismenosta ennen kuin jatkoi matkaa
Hämeeseen. Matalassa, ränsistyneessä puukartanossa majaileva paris-
kunta ei kuitenkaan tahtonut kuullakaan siitä, että emämaan puolelta

saapunut vapaaherra viipyisi heidän seuranaan vain muutaman päivän. Karl selitti olevansa hänen majesteettinsa asialla, hänen aikansa ei ollut hänen vapaasti käytettävissään – ja tässä hän nyt matkasi kohti Hämeen linnaa hevostilalliset seuranaan.

Arvid oli innostunut tilaisuudesta etsiä uusia siitoshevosia Hämeen seudun hevostiloilta ja hieroa kauppoja linnanvoudin kanssa. Karl olisi mieluiten matkustanut yksin – palvelijat tiesivät, ettei häntä saanut häiritä, he tekivät matkaa vaiti ja hoitivat työnsä mahdollisimman huomaamattomasti – mutta ei hän voinut hevostilallisia kieltääkään. Ei ainakaan loukkaamatta Arvidia, joka oli tuntenut Karlin isän ja näytti haluavan ystävästyä hänenkin kanssaan.

Toisaalta Arvid Granhjelm oli ihanteellinen matkakumppani, sillä hän tunsu Suomen alueen ja osasi kertoa sen oloista. Vakaata ja tyyntä mielenlaatua eivät matkan vaikeudet tai vaimon valitukset hertkautaneet. Hyväntuulisen ulkokuoren alla piili älykäs ja voimakas mies. Jos saattueen kimppuun hyökättäisiin, puolustaisi Arvid sitä vanhanaikaisella miekallakin.

”Kaltaisesi kokeneen miekkamiehen näkökulmasta taitoni olivat ruostuneita jo silloin, kun ne minulle opetettiin”, Arvid naurahti. ”Seuraako di Grassin oppeja enää kukaan?”

”Minä aloitin opiskeluni Fioresta”, Karl totesi. ”Uudempi ei aina tarkoita parempaa, ja vanhempien mestareiden opit elävät aina myöhempien opetuksissa ja teksteissä. Toisaalta uudemmat koulukunnat uudistavat tätä taidetta, eikä niitä kannata sivuuttaa, mikäli mieli selvitä pitkään miekka kädessä.”

Arvid ei vastannut vaan asettui Karlin opettamaan Gigantin varoasentoon, miekkakäsi eteen ojennettuna suojaamaan suoralta hyökkäykseltä ja tikari valmiina ottamaan sen vastaan. Nyt hyökkäys vaatisi kaksi tempoa, yhden suojaavan aseensa väistämiseen ja toisen hyökkäykseen. Vaikka Arvid ei vielä hallinnut Gigantin pitkää pistoa, hän oli oppinut, että liike oli kuin vasama: nopea ja tappava.

Karl antautui miekkailun suomaan rauhaan. Säilien kalskeessa huolet ja murheet oli unohdettava. Täytyi keskittyä täysin tähän het-

keen, sulaviin askeleihin, pistoihin ja torjuntoihin. Hiki kihosi iholle. Teräksen sointi ja Arvidin vähitellen raskaaksi käyvä puuskutus täyttivät korvat. Maa tuoksui märältä mullalta, se oli kostea ja liukasta saappaan alla. Iltahämärässä, vieraassa pihassa harjoittellessa täytyi olla tarkkana, ettei törmäillyt tai kompastunut ja kaatunut.

He olivat ennättäneet pappilaan kolmannen matkapäivän painuessa iltaa kohti, Karl Brunilla ratsastaen ja hevostilalliset vaunuissaan perässä. Heidän kääntyessään Härkätieltä pappilaan johtavalle kujalle, jota reunustivat aidatut, mustat ja mävät pellot, Karlin ajatukset kurottivat jälleen isää kohti. Illan hämärtyessä hän miltei kuuli sotaratsujen kavioiden kopseen ja näki takaa-ajon uuvuttamat, raskasvarusteiset miehet ja hikiset hevoset. Karl Ulvhufvud vanhemman oli täytynyt ratsastaa tätä samaa kujaa pitkin neljätoista vuotta aiemmin. Hän ja Kaarle-kuningas olivat yöpyneet pappilassa ajaessaan takaa Marttilan taistelun hävinneitä Akseli Kurjen katolismieliä liittolaisia.

Karl ravisti päätään, ja hevosten ja miesten hahmot sulivat illan sinisiksi varjoiksi.

Isä oli ollut täällä kuninkaan isän kanssa, ja nyt Karl liikkui samoilla seuduilla kuninkaan asialla.

Nuori kuningas Kustaa Aadolf oli lähettänyt Karlin toimimaan silminään Hämeessä. ”Huomioni on Venäjän kruununperimyskysymyksessä ja Tanskan sodan rauhanehtojen täyttämisessä. Valtakunta on kuitenkin laaja. Vapaaherra matkustakoon Hämeeseen valvomaan, että linnan korjaustyöt valmistuvat ja että uusi linnanvouti on rehellinen”, kuningas oli sanonut Karlille.

”Se on suuri kunnia, Teidän Majesteettinne.”

”Vapaaherra on käynyt linnassa aiemminkin, joten hän on paras mies arvioimaan, mitä siellä on tehty ja mitä jätetty tekemättä. Uskon, että hän hoitaa asiat aina kruunun parhaaksi.”

Liikuttuneena luottamuksesta Karl oli kumartanut. Kustaa II Aadolf oli vasta kahdeksantoistavuotias, mutta jo nyt Karl näki tässä lupauksen kuninkaasta, joka ylittäisi edeltäjänsä, ja Karl oli sentään

kokenut kolmen hallitsijan valtakaudet. Heistä ensimmäinen, Juhana III, oli suututtanut monet luterilaisuuteen kääntyneet aateliset kannattamalla katolilaisen poikansa Sigismundin perimystä. Luterilainen kansa suhtautui Sigismundiin epäluuloisesti, eikä tämä saanutkaan pitkään pitää Ruotsin kruunua. Kovaotteisen Kaarle IX:n valtakautta taas varjosti Linköpingin verilöyly, eikä herttuasta koskaan kuoriutunut hyvää hallitsijaa, vaan hän onnistui ajamaan Ruotsin kolmen sodan kurimukseen.

”Vapaaherran isä, rauha hänen sielulleen, palveli kruunua uskollisesti”, nuori Kustaa Aadolf oli sanonut vakavana, hiljaisella äänellä. ”Hänen menetyksensä on raskas isku, mutta hänen muistonsa elää aina lämpimänä sydämessäni. Minäkin menetin hiljattain isäni. Toivon, että tämä matka tuo helpotusta vapaaherran murheeseen.”

Karlia koskettivat kuninkaan sanat ja hallitsijan osoittama myötätunto. Hän palveli mielellään tätä kuningasta ja asettui siten osaksi sukupolvien ketjua.

Pappilassa vietetyn yön jälkeen edessä olisi vielä kolme matkapäivää ennen kuin he, jos Jumala soi, saapuisivat Hämeen linnaan. Ratsain Karl olisi tahtanut koko matkan neljässä päivässä, mutta vaunujen, lukuisten matkatavaroiden ja palvelijajoukon kanssa ei voinut kiirehtiä.

Matalan asuin- ja vierastuvan lisäksi pappilan pihan ympärille oli rakennettu aittoja, luhteja ja karjasuojia. Vaatimattomista puitteista huolimatta vastaanotto oli ollut kohtelias, lähes juhlallinen. Itse kirkkoherra, Thomas Marci, oli tullut tapaamaan tulijoita. Tuttavalinen sanailu osoitti, että hevestilalliset ja herra Thomas olivat tunteet toisensa miehen toimiessa Turun tuomiokirkon kappalaisena. Karl arvioi kirkkoherran ehkä itsensä ikäiseksi, alle nelikymmenvuotiaaksi, ja samaan ikäluokkaan kuului myös kirkon kappalainen, herra Ericus Sigfridi, jonka kanssa Karl keskusteli muiden vaihtaessa kuulumisiaan.

Kappalainen kertoi tulleen pappilaan nähdäkseen kuninkaan miehen, vallan vapaaherran. Karl nyökkäili ja odotti puheen käänty-

vän muihin asioihin, mutta mies soperteli samaa toistamiseen. Ehkä hänen ruotsin- tai latinankielentaitonsa ei riittänyt muuhun. Karl koetti keksiä helpon puheenaiheen ja yritti jopa kehua säätä, vaikka se pahuksen kylmä olikin, mutta herra Ericus helpottui silmin nähden, kun kirkkoherra viimein kääntyi vapauttamaan hänet vastuustaan.

Kappalaisen käskyttäessä pappilan ainoaa renkiä ja matkaajien palvelijoita purkamaan tavaroita Karl vaihtoi kohteliaisuuksia kirkkoherran kanssa. Sivusilmällä hän näki Arvidin vaimon nyripistävän nenäänsä kuraista pihaa ja matalia rakennuksia silmäillessään.

Palvelijoiden purkaessa vaunuja ja kuormahevosten kantamia nahkalaukkuja Arvid ja Karl olivat jääneet pihamaalle verryttelemään jäseniään. Tyvenen järven etelärannalla jonkin verran pappilasta itään kohosi Someron kappelikirkko. Karl antoi silmänsä levätä sen jyhkeässä muodossa. Harmaahirsinen kirkko oli rakennettu rinteeseen noin viidenkymmenen sylen päähän rannasta, ja sen korkean harjakaton laella kohosi pieni koristetorni. ”Kuinkahan pappi kulkee järven yli tuulisella säällä?” Karl pohti.

”Varovasti”, Arvid vastasi virnistäen.

Pian heidän keskustelunsa oli kääntynyt miekkailuun ja uusiin oppeihin, joihin Karl oli tutustunut opintomatkoillaan. Eikä kumpikaan malttanut tyytyä pelkkään puheeseen, vaan teoriat vietiin nopeasti teräksenkalskeiseen käytäntöön.

Terävin sanoin Agneta käskytti Mariaa, vaati kuumaa mausteviiniä kevätyön kohmettamia jäseniään lämmittämään ja harmistui, kun sitä ei pienessä pappilassa ollut valmiina aamuvarhaisella. Hän kieläytyi nousemasta vuoteesta ennen kuin palvelustyttö odotti valmiina pukemaan emäntänsä. Ensin hän käski Mariaa tuomaan lämpimämmän, punaketulla vuoratun viitan ja turkismyssyn, sitten pakata myssyn pois ja ottaa esiin mustan majavankarvahatun, jota koristi valkea töyhtö. ”Eihän vapaaherra vain huomaa, että kalliiseen majavaan